

COMPITI ESTIVI DI LINGUA E CULTURA GRECA

CLASSI QUINTE GINNASIO

I

IMPRESE DI TESEO

Sulla falsariga delle fatiche di Eracle, Teseo supera, sulla strada per l'Attica, una serie di prove rischiose: uccide i briganti Scirone, Cercione e Damaste (o Polifemone, o Procuste), che hanno ognuno un modo del tutto particolare di ammazzare i viandanti.

Τέταρτον ἄθλον ἔκτεινε Σκείρωνα τὸν Κορίνθιον τοῦ Πέλοπος. Οὗτος ἐν τῇ Μεγαρικῇ κατέχων τὰς ἀφ' ἑαυτοῦ κληθείσας πέτρας Σκειρωνίδας, ἠνάγκαζε τοὺς παριόντας νίζειν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ νίζοντας εἰς τὸν βυθὸν αὐτοῦς ἔρριπτε βορὰν ὑπερμεγέθει χελώνῃ. Θησεὺς δὲ ἀρπάσας αὐτὸν τῶν ποδῶν ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Πέμπτον ἔκτεινεν ἐν Ἐλευσίνι Κερκυόνα, τὸν Βράγχου καὶ Ἀργιόπης νύμφης. Οὗτος ἠνάγκαζε τοὺς παριόντας παλαίειν καὶ παλαίων ἀνήρει· Θησεὺς δὲ αὐτὸν μετέωρον ἀράμενος ἔραξεν εἰς γῆν. Ἑκτον ἀπέκτεινε Δαμάστην, ὃν ἔνιοι Πολυπήμονα λέγουσιν. Οὗτος τὴν οἴκησιν ἔχων παρ' ὁδὸν ἐστόρεσε δύο κλίνας, μίαν μὲν μικράν, ἑτέραν δὲ μεγάλην, καὶ τοὺς παριόντας ἐπὶ ξένια καλῶν τοὺς μὲν βραχεῖς ἐπὶ τῆς μεγάλης κατακλίνων σφύραις ἔτυπεν, ἴν' ἐξισωθῶσι τῇ κλίνῃ, τοὺς δὲ μεγάλους ἐπὶ τῆς μικρᾶς, καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ σώματος ἀπέπριζε.

II

TESEO AD ATENE

Teseo giunge presso Egeo ad Atene, ma i due ignorano di essere figlio e padre. Medea, consorte di Egeo, trama per eliminare il giovane, ma Egeo riconosce il figlio grazie alla spada che gli aveva lasciato in eredità: il piano è sventato.

Καθάρας οὖν Θησεὺς τὴν ὁδὸν ἤκεν εἰς Ἀθήνας. Μήδεια δὲ Αἰγεῖ τότε συνοικοῦσα ἐπεβούλευσεν αὐτῷ, καὶ πείθει τὸν Αἰγέα φυλάττεσθαι ὡς ἐπίβουλον αὐτῷ. Αἰγεὺς δὲ τὸν ἴδιον ἀγνοῶν παῖδα, δείσας ἔπεμψεν ἐπὶ τὸν Μαραθώνιον ταῦρον. Ὡς δὲ ἀνεῖλεν αὐτόν, παρὰ Μηδείας λαβὼν αὐθήμερον προσήνεγκεν αὐτῷ φάρμακον. Ὁ δὲ, μέλλοντος αὐτῷ τοῦ ποτοῦ προσφέρεσθαι, ἐδωρήσατο τῷ πατρὶ τὸ ξίφος, ὅπερ ἐπιγνοὺς Αἰγεὺς τὴν κύλικα ἐξέριψε τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Θησεὺς δὲ ἀναγνωρισθεὶς τῷ πατρὶ καὶ τὴν ἐπιβουλήν μαθὼν ἐξέβαλε τὴν Μήδειαν.

III

IL MINOTAURO

L'amore di Arianna, il famoso filo, ma anche il meno famoso aiuto di Dedalo: ricetta per un'impresa di successo.

Καὶ εἰς τὸν τρίτον δασμὸν τῷ Μινωταύρῳ συγκαταλέγεται ὡς δέ τινες λέγουσιν, ἐκὼν ἑαυτὸν ἔδωκεν. Ἐχούσης δὲ τῆς νεῶς μέλαν ἰστίον Αἰγεὺς τῷ παιδί ἐνετείλατο, ἐὰν ὑποστρέφη ζῶν, λευκοῖς πετάσαι τὴν ναῦν ἰστίοις. Ὡς δὲ ἤκεν εἰς Κρήτην, Ἀριάδνη θυγάτηρ Μίνωος ἐρωτικῶς διατεθεῖσα πρὸς αὐτὸν συμπράσσειν ἐπαγγέλλεται, ἐὰν ὁμολογήσῃ γυναῖκα αὐτὴν ἔξειν ἀπαγαγὼν εἰς Ἀθήνας. Ὁμολογήσαντος δὲ σὺν ὄρκοις Θησεῶς δεῖται Δαιδάλου μηνῦσαι τοῦ λαβυρίνθου

τὴν ἔξοδον. Ὑποθεμένου δὲ ἐκείνου, λίνον εἰσιόντι Θησεΐ δίδωσι· τοῦτο ἐξάψας Θησεὺς τῆς θύρας ἐφελκόμενος εἰσῆει. Καταλαβὼν δὲ Μινώταυρον ἐν ἐσχάτῳ μέρει τοῦ λαβυρίνθου παίων πυγμαῖς ἀπέκτεινεν, ἐφελκόμενος δὲ τὸ λίνον πάλιν ἐξῆει.

IV

IL RITORNO AD ATENE

Non un Teseo fedifrago e dimentico di Arianna, ma il rapimento di lei a opera di Dioniso.

Teseo, afflitto, naviga alla volta di casa, ma trascura un dettaglio: le vele...

Καὶ διὰ νυκτὸς μετὰ Ἀριάδνης καὶ τῶν παίδων εἰς Νάξον ἀφικνεῖται. Ἐνθα Διόνυσος ἐρασθεὶς Ἀριάδνης ἤρπασε, καὶ κομίσας εἰς Λῆμνον ἐμίγη. Καὶ γεννᾷ Θόαντα, Στάφυλον, Οἰνοπίωνα καὶ Πεπάρηθον. Λυπούμενος δὲ Θησεὺς ἐπ' Ἀριάδνη καταπλέων ἐπελάθετο πετάσαι τὴν ναῦν λευκοῖς ἰστίοις. Αἰγεὺς δὲ ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τὴν ναῦν ἰδὼν ἔχουσαν μέλαν ἰστίον, Θησεῖα νομίσας ἀπολλένας ῥίψας ἑαυτὸν μετήλλαξε. Θησεὺς δὲ παρέλαβε τὴν Ἀθηναίων δυναστείαν, καὶ τοὺς μὲν Πάλλαντος παῖδας πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἀπέκτεινεν· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι ἀντᾶραι ἤθελον παρ' αὐτοῦ ἀπεκτάνθησαν, καὶ τὴν ἀρχὴν ἅπασαν ἔσχε μόνος.

V

MAI SOTTOVALUTARE I PICCOLI

Una lepre, disperata, si vede promettere aiuto dal piccolo scarafaggio, ma l'aquila che la insegue la sbrana ugualmente. Lo scarafaggio giura vendetta e dà sèguito alle sue

intenzioni con zelo metodico e distruttivo. L'aquila ricorre a Zeus, ma di fronte a una palla di sterco che piove dal cielo nemmeno il padre degli dèi può nulla.

Ἄετος λαγῶν ἐδίωκεν· ὁ δὲ, ἐν ἐρημία τῶν βοηθησόντων ὑπάρχων, ὄν μόνον ὁ καιρὸς παρέσχε κάρθαρον ἰδὼν, τοῦτον ἰκέτευεν. Ὁ δὲ, παραθαρρύνας αὐτὸν, ὡς ἐγγὺς ἐλθόντα τὸν ἄετον ἐθεάσατο, παρεκάλει μὴ ἀπάγειν αὐτοῦ τὸν ἰκέτην· κάκεινος ὑπεριδὼν τὴν σμικρότητα, ἐν ὄψει κάρθάρου τὸν λαγῶν κατευοιήσατο. Ὁ δὲ ἀπ' ἐκείνου μνησικακῶν διετέλει, παρατηρούμενος τὰς τοῦ ἄετοῦ καλιάς, καὶ εἴ ποτε ἐκεῖνος ἔτικτε, μετάρσιος διαιρόμενος ἐκύλιε τὰ ὠὰ καὶ κατέασσε, μέχρις οὗ πανταχόθεν ἐλαυνόμενος ὁ ἄετος ἐπὶ τὸν Δία κατέφυγεν (ἐστὶ δὲ τοῦ Διὸς ἱερὸς ὁ ὄρνις), καὶ αὐτοῦ ἐδεήθη, τόπον αὐτῷ πρὸς νεοττοποιίαν ἀσφαλῆ παρασχεῖν. Τοῦ δὲ Διὸς ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ τίκτειν ἐπιτρέψαντος αὐτῷ, ὁ κάρθαρος, τοῦτο ἰδὼν, κόπρου σφαῖραν ποιήσας ἀνέπη, καὶ γενόμενος κατὰ τοὺς τοῦ Διὸς κόλπους, ἐνταῦθα καθῆκεν. Ὁ δὲ Ζεὺς ἀποδύσασθαι τὴν κόπρον βουλόμενος, ὡς διανέστη, ἔλαθεν ἀπορρίψας τὰ ὠὰ· ἀπ' ἐκείνου τε φασὶ, περὶ ὄν καιρὸν οἱ κάρθαροι γίνονται, τοὺς ἄετους μὴ νεοττεύειν.

Ὁ λόγος διδάσκει μηδενὸς καταφρονεῖν, λογιζομένους ὅτι οὐδεὶς οὕτω ἐστὶν ἀδύνατος, ὡς προπηλακισθεὶς μὴ δύνασθαι ἑαυτὸν ἐκδικῆσαι.

VI

IL NÓSTOS DI AGAMENNONE...

Agamennone mette piede a casa solo per esser trucidato da Clitemestra e da Egisto; ma il sangue chiama sangue, e Oreste ritorna a casa per vendicare la morte del padre.

Ἀγαμέμνων δὲ καταντήσας εἰς Μυκῆνας μετὰ Κασάνδρας ἀναιρεῖται ὑπὸ Αἰγίσθου καὶ Κλυταιμνήστρας· δίδωσι γὰρ αὐτῷ χιτῶνα ἄχειρα καὶ ἀτράχηλον, καὶ τοῦτον ἐνδύομενος φονεύεται, καὶ βασιλεύει Μυκηνῶν Αἰγισθος· κτείνουσι δὲ καὶ Κασάνδραν. Ἡλέκτρα δὲ μία τῶν Ἀγαμέμνονος θυγατέρων Ὀρέστην τὸν ἀδελφὸν ἐκκλέπτει καὶ δίδωσι Στροφίῳ Φωκεῖ τρέφειν, ὃ δὲ αὐτὸν ἐκτρέφει μετὰ Πυλάδου παιδὸς ἰδίου. Τελειωθείς δὲ Ὀρέστης εἰς Δελφοὺς παραγίνεται καὶ τὸν θεὸν ἐρωτᾷ, εἰ τοὺς αὐτόχειρας τοῦ πατρὸς μετέλθοι. Τοῦτο δὲ τοῦ θεοῦ ἐπιτρέποντος ἀπέρχεται εἰς Μυκῆνας μετὰ Πυλάδου λαθραίως καὶ κτείνει τὴν τε μητέρα καὶ τὸν Αἰγισθον, καὶ μετ' οὐ πολὺ μανία κατασχεθεὶς ὑπὸ Ἐρινύων διωκόμενος εἰς Ἀθήνας παραγίνεται καὶ κρίνεται ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, καὶ κριθεὶς ἴσων γενομένων τῶν ψήφων ἀπολύεται.

VII

... E DI MENELAO

Tappa in Attica, a Creta, peregrinazioni nel Mediterraneo orientale, incontro con Proteo (con relativo colpo di scena: Elena non era andata a Troia...), quindi Micene; poi, finalmente, Sparta. Ma a Menelao toccherà un destino di immortalità.

Μενέλαος δὲ πέντε ναῦς τὰς πάσας ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ προσσχὼν Σουνίῳ τῆς Ἀττικῆς ἀκρωτηρίῳ κάκειθεν εἰς Κρήτην ἀπορριφεὶς πάλιν ὑπὸ ἀνέμων μακρὰν ἀπωθεῖται, καὶ πλανώμενος ἀνά τε Λιβύην καὶ Φοινίκην καὶ Κύπρον καὶ Αἴγυπτον πολλὰ συναθροίζει χρήματα. Καὶ κατὰ τινὰς εὐρίσκεται παρὰ Πρωτεῖ, τῷ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖ, Ἑλένη, μέχρι τότε εἶδωλον ἐκ νεφῶν ἔχοντος τοῦ Μενελάου. Ὀκτῶ δὲ πλανηθεὶς ἔτη κατέπλευσεν εἰς Μυκῆνας, κάκεῖ κατέλαβεν Ὀρέστην μετελθόντα τὸν τοῦ πατρὸς φόνον. Ἐλθὼν δὲ εἰς Σπάρτην τὴν ἰδίαν ἐκτήσατο βασιλείαν. Καὶ ἀποθαναισθεὶς ὑπὸ Ἥρας εἰς τὸ Ἠλύσιον ἦλθε πεδίον μεθ' Ἑλένης.